

Az anyanyelvű oktatás határai

A Debreceni Egyetemi Kiadó *Oktatáskutatók a 21. században* című könyvsorozatának második köteteként látott napvilágot 2017-ben a *Szülföldön magyarul – Iskolák és diákok a határon túl* címet viselő munka Pusztai Gabriella és Márkus Zsuzsanna szerkesztésében. A sorozat – melynek főszerkesztője Pusztai Gabriella – eddig három kiadványt tudhat a magáénak: első kötete a *Tanulmányok a testnevelés és a sportolás szerepéről a Kárpát-medencei fiatalok életében* (2016, Szerk.: Kovács Klára), majd a második kötet egy évben jelent meg Bacskai Katinka szerkesztésében *A felekezeti oktatás új negyedszázada* című, harmadik munka. A felsorolt három tanulmánygyűjtemény, noha eltérő témájú, közös vonása, hogy nemcsak az országhatárokon belüli oktatási helyzetet vizsgálja, hanem az oktatáskutatások a határon túli magyarlakta területekre, az egész Kárpát-medencére kiterjednek.

Kisebbségi helyzetben az anyanyelven való tanulás joga és lehetősége gyakran a kisebbség és a többség közötti mindennapos konfliktusok forrása.

A kötet címe előrevetíti azt a központi problémát, melyre a tanulmánygyűjtemény koncentrálni fog. Kisebbségi helyzetben az anyanyelven való tanulás joga és lehetősége gyakran a kisebbség és a többség közötti mindennapos konfliktusok forrása. Többségiként az anyanyelvhasználat természetes lehetőség, talán nehezen érthető problematika, hogy az anyanyelven való tanulást bizonyos tényezők hátráltatják, esetleg ellehetetlenítik.

Az *Oktatáskutatók a 21. században* sorozat arculatának megfelelően a *Szülföldön magyarul* is igényes borítóval rendelkezik. A hátoldalon olvasható fülszöveg igen tömören összefoglalja, miről ír a kézben tartott könyv, s példaként kiemel néhány, a gyűjteményben helyet kapó tanulmányt. A kötet az egyik paratextusában felsorakoztatja a tanulmányok szerzőit, akik különböző, az országhatáron belül vagy kívül működő intézmények munkatársai. A tartalomjegyzék megvilágítja a három fejezetet, az előszó után ugyanis a *Mérlegen*, a *Tehetség és felelősség*, illetve az *Új utakon* fejezetcímek alatt olvashatjuk a 19 tanulmányt. A kötet meglehetősen átfogó képet nyújt a Kárpát-medence magyar nyelvű kisebbségének oktatási viszonyairól. A négy nagy határon túli régió – Erdély és a Partium, Vajdaság, Kárpátalja és a Felvidék – egyaránt megjelenik a kötetben helyet kapó, magyar tannyelvű oktatási intézményeket célzó empirikus kutatás területeként. Nemcsak a földrajzi helyek, téregységek sokfélesége szembetűnő, hanem a vizsgált tanintézmények változatossága is, hiszen az óvodától a doktori képzésig valamennyi oktatási szint helyzetéről olvashatunk.

Ma sajnos a kisebbségi szülők iskolázottságában nagy hátrányok mutatkoznak, az anyák és apák végzettsége elmarad a magyarországi szülők eredményeitől.

Az első fejezet, mely a *Mérlegen* címet kapta, általános képet fest az erdélyi és a partiumi, a vajdasági, a kárpátaljai és a felvidéki téregységeken tapasztalható oktatási helyzetről. Felvetik a legsürgetőbb problémákat, melyek gyakran az oktatásszervezés hiányosságaiból fakadnak, illetve megoldásokat javasolnak, feladatokat tűznek ki az esélyegyenlőség megvalósulása érdekében. Sarkalatos pont a kutatásokban az anyanyelv és az államnyelv – mint a magyar nyelvű kisebbség számára idegen nyelv – aránya az oktatásban, illetve ezen nyelvek oktatásának módszerei. A fejezetben helyet kap továbbá a Partiumi Keresztény Egyetem első 25 évének áttekintése 2015-tel bezárólag, s egy tanulmány, mely három iskolatípus kilenc tankönyvében Trianon

megjelenését vizsgálja a két világháború közötti közép fokú földrajzoktatásban.

A következő, *Tehetség és felelősség* fejezetben a magyar nyelvű kisebbség felsőoktatásban való részvételéé a főszerep. Az itt megjelenő tanulmányok azt a sajnálatos tényt tárják az olvasó elé, hogy a magyar kisebbség minden régióban alulreprezentált a felsőoktatásban, a magyar kisebbség részvétele az oktatás e szintjén jóval elmarad a többségi nemzetétől. A szerzők a kötet számos pontján hangsúlyozzák, hogy megkérdőjelezhetetlenül fontos a kisebbség számára az oktatási rendszerünk fenntartása annak érdekében, hogy javuljon a magyar kisebbség közösségének hátrányos helyzete. Ma sajnos a kisebbségi szülők iskolázottságában nagy hátrányok mutatkoznak, az anyák és apák végzettsége elmarad a magyarországi szülők eredményeitől. A fejezet ezen tények felsorakoztatása mellett a doktori képzésbe kerülés motivációival is foglalkozik, illetve ismételten helyet kap a Partiumi Keresztény Egyetem az egyház kisebbségi felsőoktatásban vállalt felelőssége kapcsán.

A harmadik s egyben utolsó fejezet a találó *Új utakon* címet kapta, az itt megjelenő hat tanulmány ugyanis a jövőbe tekint. Felvetül az anyanyelv s vele együtt a magyar identitás megőrzésének problémája az oktatási intézmények szerepvállalásával. Két további tanulmány a romániai magyarság oktatásában az elmúlt időszakban tapasztalható változásokról tájékoztat – olvashatunk ugyanis az eltérő megítélés alá eső előkészítő osztályok reformjáról, illetve a szakképzésben bekövetkező változásokról. A fejezetben helyet kap egy, a kárpátaljai magyar romák iskoláztatását vizsgáló tanulmány, mely kiemeli a magyar társadalmi szervezetek és egyházak támogató tevékenységének szerepét. Szó esik a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen folyó óvodapedagógus- és tanítóképzés minőségéről, a hallgatók jellemzőiről, a kisebbségi pedagógusképzés főbb vonásairól.

A Szülőföldön magyarul című kötet szükségessége és jelentősége megkérdőjelezhetetlen. A határon túli magyar kisebbség anyanyelvű iskolájának jóval több funkciója van, mint a többségének, ugyanis a közösségek számára a magyar identitás megőrzésének eszköze is egyben. Épp ezért kiemelkedően fontos, hogy minden régióban, minden oktatási szinten minél kiterjedtebb és mi-

nél eredményesebb oktatási intézmények tudjanak működni. A kötet tudományos eszközökkel járja körül és elemzi napjaink kisebbségi magyar oktatásának problémáit. Épp emiatt nemcsak azoknak ajánlom elolvasásra, akik érdekeltek az oktatásban, hanem azoknak is, akik szívükön viselik a magyar kisebbség mindennapi problémáit, s magukénak érzik a magyar identitás megőrzésének a feladatát.

Pusztai Gabriella – Márkus Zsuzsanna (2017, szerk.): *Szülőföldön magyarul – Iskola és diákok a határon túl*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.